A photograph of a young girl with blonde hair, wearing a red top, looking towards an adult woman whose back is to the camera. The woman is wearing a dark patterned top. The scene is set indoors, possibly near a window.

Gemeenten en jeugdzorgaanbieders in de wurggreep

De druk op de jeugdzorg neemt snel toe. Publicaties van het SCP, reacties van gemeenten en publicaties in kranten laten zien waar die druk zit. Het budget voor de specialistische jeugdzorg is ontoereikend. De instellingen voor jeugdzorg en de gemeentelijke jeugdzorg komen meer en sterker onder druk te staan. Gemeenten zijn aan de decentralisatie van de jeugdzorg begonnen zonder relevante informatie over de beschikbare budgetten en de besteding daarvan. Die onduidelijkheid bleef ook in 2015 bestaan. Werkendeweg is er vooral in 2016 meer overzicht ontstaan. Aan de hand van een financiële analyse en duiding van knelpunten nemen we u graag mee in de mogelijkheden voor bijsturing en een toekomstperspectief.

Financiële analyse: structureel spanning op beschikbare budgetten

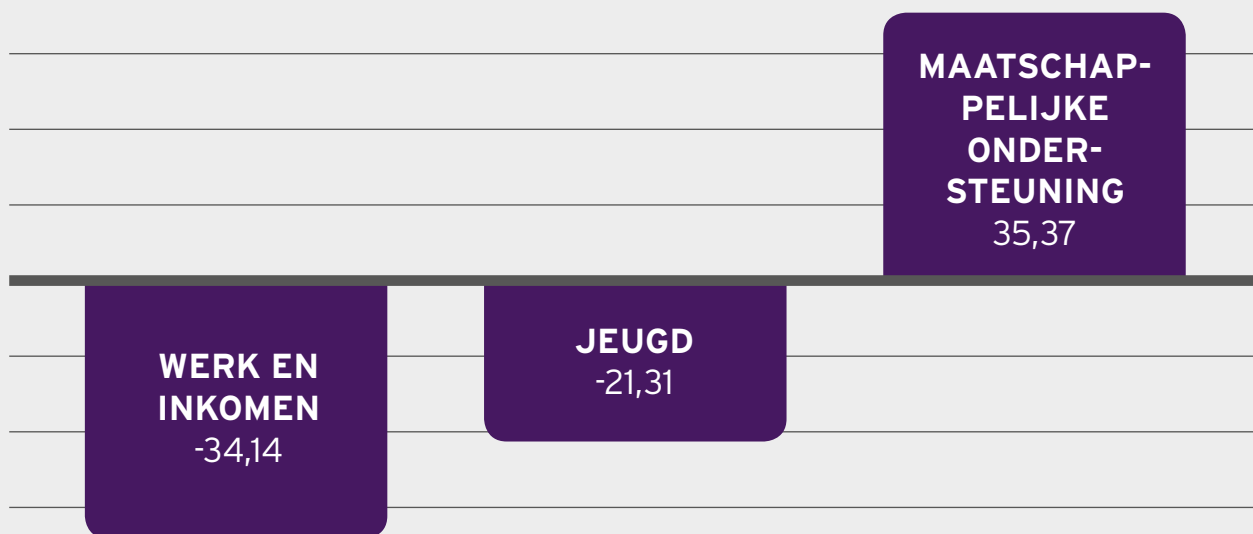
Het financiële perspectief is voor veel gemeenten zorgwekkend. De gemeenten raamden samen in 2016 circa € 300 miljoen meer voor Jeugd dan in 2015. Per inwoner raamden zij circa € 20,- meer uitgaven voor Jeugd dan zij op basis van de integratie-uitkering ontvingen.

Voor het gehele sociaal domein zijn in bijgaande grafiek per cluster de gemiddelde uitgaven per bewoner afgezet tegen de door de gemeente ontvangen integratie-uitkering.¹ Daarin is een verwachte onderschrijding zichtbaar op het cluster Maatschappelijke Ondersteuning en zien we overschrijdingen op Jeugd en Werk en Inkomen (waaronder de arbeidsmatige dagbesteding).

de toegang tot de jeugdzorg slechts voor een deel loopt via het eigen loket. Het gemeentelijke aandeel lijkt in 2016 wel te stijgen ten opzichte van het niveau van 2015, maar waarschijnlijk komt het in 2016 toch niet boven de circa 25% uit.²

Dit betekent dat er structureel spanning staat op de beschikbare budgetten voor de jeugdhulp. Het is niet realistisch om te veronderstellen dat dit eenzijdig opgevangen kan worden met budgetkorting en/of tariefsverlagingen met dezelfde zorg- en hulpverlening. Ongetwijfeld zal dit financiële beeld leiden tot discussies met het Rijk over het budget. Maar dat is natuurlijk niet het hele verhaal, omdat we tegelijkertijd zien dat de beoogde vernieuwing in de jeugdhulp nog niet echt van de grond komt. Dat is ook de conclusie van de Transitiecommissie Sociaal Domein in haar eindrapportage.

IJKpunten minus begrote uitgaven per cluster voor 378 gemeenten in 2016 (in euro's per inwoners)

Een groot aantal gemeenten meldde reeds gedurende het begrotingsjaar 2016 dat er in de jeugdzorg nog verdere tekorten dreigen of reeds zijn opgetreden. Voor 2017 komt daar de laatste stap in de kortingen op de integratie-uitkering jeugdzorg nog eens bij, ter grootte van € 150 miljoen. Voor de gemeenten is een extra complicatie dat

Op de vernieuwing is veel meer inzet nodig van gemeenten en jeugdzorgaanbieders samen. We denken dan aan de versterking van preventie en aan een aanpak die tijdig op- en afschaalt en op tijd en dicht bij het kind en de jongeren plaatsvindt.

¹ Periodiek Onderhoudsrapport Gemeentefonds 2017, Bijlage 1 van de Rijksbegroting 2017 B Gemeentefonds

² CBS StatLine

Innovatie stagneert

Een inzet op innovatie is cruciaal. We verwachten dat specialistische aanbieders bij uitstek in staat zijn om aanpakken te ontwikkelen die aansluiten bij de innovatie-opgave van gemeenten. Zij kennen de problematiek en weten het beste waar een andere aanpak ook effectief is en hoe risico's in de zorg kunnen worden voorkomen. De relatie tussen gemeenten en specialistische jeugdzorg-aanbieders biedt in de praktijk echter geen ruimte voor een gesprek over vernieuwing, en wel om een paar redenen.

De afgelopen jaren hebben gemeenten en jeugdzorg-aanbieders vooral discussie gevoerd over contracten en budgetten en de kortingen daarbinnen. In de inkoop-trajecten is weinig inhoudelijke uitwisseling geweest en stond vooral beperking van de kosten en de continuïteit van zorg centraal.

Het ontbreken van financiële informatie, terwijl er wel een grote bezuinigingsopgave lag bij de overdracht van taken, zorgde in ieder geval bij de gemeenten voor groeiende onzekerheid en soms ook wantrouwen ten opzichte van de aanbieders. En dat versterkt de neiging om elkaar vooral 'voorzichtig' te benaderen.

Ten slotte hebben veel gemeenten gekozen voor de instelling van sociale teams. Vaak wordt van deze teams de eerste input verwacht over de mogelijkheden om nieuwe arrangementen te vormen en zijn de specialistische aanbieders niet de eerste partner.

In deze context kan er bijna geen inspirerend overleg ontstaan over vernieuwing, over samen leren en samen ontwikkelen. In onze adviespraktijk zien we dat letterlijk. Het ontbreekt gemeenten aan inzet om de specialistische kennis op een juiste manier te benutten. Ze zijn te weinig gesprekspartner en dagen ook de aanbieders niet uit op dit niveau. En bij de aanbieders ontbreekt bijna altijd een actieve adviesrol. Er is nog geen partnerschap ontwikkeld en er wordt nog weinig aan kennisdeling gedaan.

Bijsturen is noodzakelijk voor de transformatie

Nu de druk op alle partners toeneemt, ontstaat uiteraard de discussie over wie de schuld heeft van het onvoldoende slagen van de transformatie. We kennen de verhalen: gemeenten bezuinigen te veel, specialistische zorg-aanbieders blijven gericht op dure zorg, het Rijk zoekt de oplossingen alleen in geld en is niet in control.

Er is een situatie ontstaan die alle partijen klem zet en die maakt dat partijen elkaar in de wurggreep houden. De enige uitweg is een nieuwe dialoog en een gezamenlijke zoektocht om de noodzakelijke zorg voor onze jeugd in te vullen en die te vernieuwen en te verbeteren.

Er is een vervolgactie nodig op twee niveaus:

- de randvoorwaarden expliciteren, zodat de kaders voor de transformatie helder zijn;
- de inhoudelijke opgave agenderen, zodat kansen van innovatie daadwerkelijk kunnen worden verzilverd.

Perspectief

Gemeenten en specialistische aanbieders zijn verzeild geraakt in een verhouding waarin budgetten en instituties centraal staan. In de praktijk wordt de inhoudelijke opgave daarom niet geagendeerd.

De opdracht aan gemeenten en aanbieders is om naast de inkooprelatie ook het partnerschap in te vullen, om de gemeentelijke transformatieagenda ook de agenda van de specialistische aanbieders te laten zijn. Dat begint met het organiseren van een overleg en met het formuleren van de (ontwikkel)opgave. Die zal ongetwijfeld vooral gericht zijn op de inhoud, maar het gaat daarbij ook om een proces waarin het lukt om samen op te trekken.

Het is van groot belang dat de gemeenten de kaders vaststellen waarbinnen de transformatie moet plaatsvinden. Het formuleren van die kaders zal een zaak moeten zijn van de gemeente en externe partners tezamen. Dat zorgt voor draagvlak. We kunnen daarvoor het voorbeeld volgen van minister Schippers, met haar succesvolle aanpak van het Zorgakkoord. De begroting van VWS laat voor de zorg voor het eerst sinds vele jaren geen overschrijding meer zien. Een belangrijke reden hiervoor is wat de minister als uitgangspunt voor het Zorgakkoord had geformuleerd: óf het accepteren van forse ingrepen in het basispakket óf zelf vanuit de zorg komen met een aanpak binnen de beschikbare budgetten.

Dat principe kan ook worden toegepast op lokaal en regionaal niveau. Daarbij is het dus de opgave om gemeenschappelijk de kaders te formuleren waarbinnen innovatie kan plaatsvinden. Zonder dergelijke kaders is het niet realistisch om te veronderstellen dat specialistische aanbieders de handschoen van de transformatie oppakken. Met andere woorden: bepaal het speelveld en ga dan het spel spelen.

Wat zijn dan de kaders of (in deze metafoor) de spelregels? Wij denken aan:

- de inhoudelijke jeugdopgaven zoals: preventie, ambulante zorg, pleegzorg, jeugdzorgPlus;
- betrokken partners;
- positionering van huisartsen, sociale teams;
- beschikbare budgetten;
- passende bekostiging en contractering.

Op basis van specifieke kaders, die aansluiten op de lokale problematiek en context, kan de basis gelegd worden waarbinnen eenieder zijn verantwoordelijkheid kan nemen.

Wij gaan graag met u in gesprek over de vorm en de invulling van het speelveld voor de beoogde transformatie. Onze verwachting is dat er kansen liggen om de huidige cirkel van snelle toeleiding naar specialistische hulp en van verlegenheid in de toeleiding en in de nazorg aan te pakken. Een stimuleringsbeleid met innovatielabs en inspiratiebijeenkomsten geeft die noodzakelijke beweging extra voeding.

➤ MEER INFORMATIE & CONTACT

Voor meer informatie over dit aanbod en voor het maken van een (vrijblijvende) afspraak kunt u contact opnemen met onze adviseur(s) via telefoonnummer (033) 496 52 00 of per e-mail.

 Kijk voor meer informatie ook eens op onze website www.bmc.nl

DRS. WIEBRAND TOP
SENIOR ADVISEUR
wiebrandtop@bmc.nl

DRS. FRANS VOS
SENIOR ADVISEUR
fransvos@bmc.nl

HATTUM PALMA
ADVISEUR,
MANAGEMENT EN ADVIES
admin@hattumpalma.nl